

راه حلی برای کمبود سرانه خدمات بهداشتی و درمانی

جهاد گران سلامت

یادداشت

ملیحه زرین پور

همان طور که امروز شاهد بسیج شدن اقشار مختلف مهندسين و دانشجویان در مناطق محروم در قالب اردوهای سازندگی هستیم، پزشکان داوطلب نیز می‌توانند اردوهای جهادی در حاشیه شهر داشته باشند تا حداقل کار ممکن برای بهبود وضعیت انجام شود

طیف‌های دانش آموزان، کودکان، کهن سالان و زنان باردار معمولاً بیشتر در معرض ابتلا به انواع بیماری‌های واگیر و غیر واگیر هستند چرا که آسیب‌پذیرتر بوده و به راحتی بیمار می‌شوند از این رویکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌هایی هستند که نیاز به توجه در مقوله بهداشت و درمان به‌ویژه در حاشیه شهرها را دارند.

◆ رابطان بهداشت؛ پیگیری بهتر از درمان

از ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی ایران حاشیه و حومه شهرها به سبب همین محرومیت‌ها مورد توجه ویژه دولت قرار گرفت تا با فراهم آوردن امکانات مورد نیاز بهداشتی و درمانی شرایط مناسبی برای کنترل و درمان بیماری‌ها فراهم کند؛ شاید از اولین راهکارهای خدمات سلامت در حاشیه شهرها طرح «رابطان بهداشت» در پایان دهه ۶۰ بود که با انگیزه حل مشکلات بهداشتی حاشیه‌نشینان شهری توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی به صورت آزمایشی در جنوب تهران و برای گروهی از نیازمندترین بخش جامعه شهری آغاز شد که بعدها با جلب مشارکت مردم از حاشیه تهران به حاشیه شهر شیراز، مشهد، تبریز و اصفهان گسترش و به تدریج سبب کامل‌تر شدن تجربه‌ها شد.

◆ طرح سامانه خدمات جامع و همگانی سلامت

بر همین اساس برای پیگیری بیشتر بهداشت و درمان حاشیه شهرها در سال ۹۳ وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف شد تا «سامانه خدمات جامع و همگانی سلامت» را با محوریت پزشک خانواده و نظام ارجاع و با اولویت بهره‌مندی مناطق کمتر توسعه‌یافته به‌ویژه روستاها، حاشیه شهرها و مناطق عشایری تصویب و عملیاتی کند.

جمعیت هدف این برنامه تمامی ساکنین سکونتگاه‌های غیررسمی و حاشیه شهرها همچنین ساکنین شهرهای بین ۲۰ تا ۵۰ هزار نفر جمعیت هستند که خدمات اولیه سلامت با مؤلفه‌های سلامت کودکان، نوجوانان، جوانان و مدارس، سلامت میان سالان و سالمندان، باروری سالم، سلامت محیط و کار و بیماری‌های واگیر، غیر واگیر و سلامت روان پیگیری می‌شود.

◆ کمبود سرانه‌های درمانی

اما به نظر می‌رسد این‌ها تمام مشکلات بهداشتی حاشیه شهر نیستند و مشکل بزرگ‌تری به نام کمبود مراکز درمانی، بهداشت و سلامت حاشیه‌نشینان را تهدید می‌کند و این افراد مجبورند برای درمان خود مسافت بسیاری را طی کنند؛ بر همین اساس از ۳۱ بیمارستان مشهد با شش هزار و ۸۰۰ تخت تنها تعداد ده بیمارستان با هزار و ۵۴۵ تخت بستری در جنوب و حاشیه شهر مشهد قرار دارد، در حالی که بیش از ۹۰۰ هزار نفر از شهروندان مشهدی در مناطق حاشیه این شهر ساکن هستند، حتی یکی از مناطق حاشیه‌ای مشهد با وجود جمعیتی بالغ بر ۱۴۰ هزار نفر فاقد بیمارستان است.

اما بر اساس طرح تحولات نظام سلامت و افزایش خدمات درمانی هم‌اکنون هزار ۵۵۰ تخت در مشهد در اولویت ساخت است که یک سوم از این تعداد برای گسترش خدمات درمانی و بیمارستانی در مناطق جنوب مشهد برنامه‌ریزی شده است. سرانه بهداشتی و درمانی مشهد بدون در نظر گرفتن زائران کمترین میزان را در کشور دارد که این امر یکی از دلایل مهم رفع نشدن کمبودها در حوزه ارائه خدمات بهداشتی و درمانی در این کلان شهر است. مسئولین البته وعده داده‌اند که می‌توان با ایجاد ارزش افزوده برای املاک وزارتخانه بهداشت، اعتبارات لازم برای ایجاد ۳ تا ۳ هزار تخت بیمارستانی در مشهد تأمین شود.

◆ پزشکان جهادگر

کمبود منابع مالی و پیچیدگی وظایف دستگاه‌های مختلف سبب شده است که نتوان به دولت برای حل یک‌جا مشکلات بهداشتی حاشیه شهر دل بست. در چنین شرایطی چه می‌توان کرد؟ آیا باید ناامیدانه به انتظار معجزه بود؟ تجربه‌های ابتدای انقلاب اسلامی در محرومیت زدایی و ریشه‌کنی برخی بیماری‌ها بسیار ارزنده است، همان تجربه‌ها امروز نیز می‌توانند به کار بیایند، همان طور که امروز شاهد بسیج شدن اقشار مختلف مهندسين، دانشجویان در مناطق محروم در قالب اردوهای سازندگی هستیم، پزشکان داوطلب نیز می‌توانند اردوهای جهادی در حاشیه شهر داشته باشند تا حداقل کار ممکن انجام شود.

◆ بیماری‌های غیر واگیر و مزمن در حاشیه‌ها

گسترش و شیوع بیماری‌های غیر واگیر و مزمن مانند دیابت، فشار و چربی خون و بیماری‌های قلبی و عروقی که با تغییر سبک زندگی و تغذیه افراد در جامعه رواج یافته نیاز به کنترل و تشخیص به‌موقع دارد تا از گسترش و حادث شدن وضع بیمار جلوگیری شود، به همین علت تحت کنترل بودن افراد به جهت تشخیص ابتدای به‌موقع چنین بیماری‌هایی اهمیت بسزایی دارد اما در حاشیه شهرها خانواده‌ها به علت عدم تمکن مالی مناسب کمتر به‌سوی تشخیص و درمان به‌موقع چنین بیماری‌هایی می‌روند از این‌رو معمولاً بیشترین آسیب را می‌بینند.

در این خصوص دکتر سید کاظم فرهمند قائم مقام مرکز بهداشت و درمان دانشگاه علوم پزشکی مشهد می‌گوید: «بر خلاف سایر نقاط شهر که مردم برای درمان و پیگیری بهبودی خود مراجعه می‌کنند در حاشیه شهرها ما خود با مشاهده اختلال به دنبال تشخیص و درمان بیماران می‌رویم.» وی سوءتغذیه، مسائل روانی و عاطفی را از جمله مشکلات بهداشتی در حاشیه شهرها می‌داند.

◆ مشکلات بهداشت محیطی و بیماری‌های واگیردار

شیوع بیماری‌های واگیردار به دلیل عدم رعایت بهداشت و وجود مشکلات بهداشت محیطی در این مناطق خیلی بیشتر و سریع‌تر از سایر نقاط شهر است؛ یکی از اولین مشکلات بهداشت محیطی در حاشیه شهرها فاضلاب و عدم جمع‌آوری به‌موقع زباله‌ها است که به علت تجمع میکروب و بعضاً دخالت حیوانات شیوع بیماری‌ها را سبب می‌شود از این‌رو توجه به بهداشت محیط و کمک به رفع معضل آن یکی از شاخه‌های مطرح‌شده در حاشیه‌ها است.

◆ مدارس، کودکان، کهن سالان و زنان باردار حاشیه شهر